

retessen lo castell a Nós --- e dexaren que fassem a nostra voluntat --- faem pujar lo nostre penó al castell» (Ag. § 414, p. 429.9). Cavanilles dóna una bona descripció del terme i de les seves riqueses, i observa que encara que havia estat subordinat, en qualitat d'«aldeia» a Elda, són fonamentalment diferents la gent de l'un i de l'altre: *Petrer* «idioma --- valenciano cerrado, a Elda cast., --- trages e inclinaciones, y se aborrecen mútuamente», els d'Elda «más moderadamente». En un mot, a Petrer s'acaba la nostra nació, amb tot l'apassionament del bon caràcter valencià (i a Elda comença la «vaselina» castellana i murciana).

1068: «alquerias de Olocayba y *Petrer*» (Mtz.Fdo., I, nº 943). Apariament que mostra que en el doc. següent, a. 1271, es tracta també de *Petrer*: «Pere Roïç del mas Corella de les alqueries de Olocayba y *Peren*» (id. ib., nº 1198, on hi ha catalanització del *tr* mossàrab). Muntaner: *Petrer* (cap. XII); 1393: *Petrer* (A.C.A. reg. 2009, fº 11), i més enllà, en el mateix foli, escrit *Petrre*, idèntic, amb lapsus.

Fou població molt morisca, fins a última hora, amb 97 focs moriscos l'a. 1572 i 189 el 1602 (Lapeyre, p. 43); el 1609 posen Elda y *Petrer* junts amb 700 focs moriscos (Reglà, p. 15); l'avaluació governativa de c. 1600 li troba 87 moriscos (*El Arch.* IV, 38a). No cal dir que hagué de ser repoblat (cf. Lz.Vargas I, 102).

Ja citat pels àrabs: L'Edrissi (S. XII) i Yaqut (S. XIV), (I, 489), amb consonants *btryr* (Saavedra, p. 36; Alemany, *Geogr.* 95; Ubieto 106), com un dels castells que depenien d'Alacant; el Himayrí (SS. XIII-XIV) *btryr*, situat prop de Sax, (Levi-Provençal, p. 100, trad. p. 123, i mapa): aquest vocalitza en un lloc *batrir* i l'altre *bitrir*. En realitat crec que no hi ha cap vocal en els mss. o almenys cap de segura: car l'únic segur és que la *b* significa *p* mossàrab i que és versemblant que la pron. oscil·lés entre *pátrājr* i *patrér*.

LETIM. és certament *PETRARIUM* sigui com abreujament de *PAGUS PETRARIUS* i *VALLIS PETRARIUS* 'rodal o vall pedregosa'; o àdhuc del subst. *PETRARIUM* usat per Sant Jeroni amb el sign. de 'pedrera' fr. *carrière* al·ludint d'una manera o altra a «las breñas y picos escarpados de los montes» que hi descriu Cavanilles (ed. 2ª, II, 238.20); la «hoya» que ell descriu també, i on neix la gran deu que hi vaig visitar baixant de Castalla cap a Petrer, està tota ella rodejada d'escarpats i cingleres.¹ Aquí, doncs, el diftong *ajr* típic del mossàrab, s'ha tenyit més fortament de palatal que en *PETRARIOS* > *patrairs* > *Patraix*.

N'hi hagué un duplicat antic en els afores de València: la doble alqueria *Petraer al-fauquia* i *Petra(h)er a-ciflia* (*Rept.* 155ss., 161ss.) o sigui 'Petrer de dalt', i 'Petrer de baix' < àr. *faukī*, - *îya* (superior) i *suflī* (inferior); formes on hi ha encara rastre del diftong moss. *aj*. No la confonguem, però, ni amb *Petrer*, ni amb *Petrés* (art. infra), que es troba uns 25 k. al N. del Túria. I com a NP d'un morisc de la Rib.

d'Ebre: «Mahomet *Alpetrer*» en el Capbreu d'Entença (zona Tivissa-Móra), c. l'a. 1340 (fº 23r). Aquest podria venir d'un adjectiu nisba *al-petréjri* gentilici de Petrer, emigrat d'aquesta població quan fou conquistada pels cristians en el S. XIII.

¹ Cf. *Catí* allí mateix, descendent mossàrab de *CATĪNUS* 'conca'.

10 PETRÉS

Poble del Baix Palància, ben proper de Morvedre, uns 54 k. a l'O. de la ciutat. És un poble d'importància força menys gran i antiga que Petrer i que les alqueries del te. de València que acabem d'indicar: «170 vecinos, en gran parte aumento de este siglo; su término es corto, y no basta para mantener sus habitantes, los cuales cultivan tierras de los términos vecinos para vivir; huertas inmediatas al río, pero tan pocas --- los frutos de esta corta baronía se reducen a ---» (Cav. I, 15); SSiv.: «no aparece en el *Repto.*» (absurda la idea que suggereix que vingui de *Punnara* alq. de Morvedre en el *Rept.* —probt. *PUGNARIA* 'lloc de batalla'—) i en dóna cita en un doc. de 1389 (no sabem amb quina grafia).

PRON. *petrés* a Morvedre (J.G.M. 1935); i en l'enq. que hi vaig fer 1961 (XXX, 44-45). Possiblement s'hi refereix un doc. de 1270, però és dubtós, segons la cita que en dóna Mtz.Fdo.: «Alqueria de Alcobeya y *Petres* --- con obligacion de residir en Alzira» (*Doc.Val.* I, nº 1017).¹ En realitat les dades històriques segures de *Petrés* no són sinó des del S. XVII, en què era poble ben morisc: amb 104 focs moriscos l'a. 1563, 90 el 1572, i 123 el 1602 (Lapeyre, p. 38), i 150 mor. del 1609 (Reglà, p. 108); el 1574, el Beato manà enderrocar la mesquita (SSiv.) i el Govern hi avalua 90 moriscos c. 1600 (*El Arch.* IV, 384b2f). Però és clar que ignorem si els moriscos d'allí li donaven aquest o un altre nom. El cas és que quedà despoblat amb l'expulsió, i fou repoblat amb escriptura de 1612 (SSiv.: LzVargas II, 131).

ETIM. En realitat no sembla que tinguem dret a suposar que sigui nom mossàrab, per més que no fóra improbable cercar-li una base derivada de *PETRA* 'roca', com a Petrer, o als *Pertraher* alqueries de València o a *Patraix*. Tot i el seriós entrebanc de la -s, car ja veiem que aquí aquest *Patraix* tingué també -s provinent de *Petrairs*, ací, però, el resultat que és sense rastre de diftong, ens ho trauria del cap.

Sobretot perquè no cal. Car sembla tractar-se simplement d'un NP català portat ja del Principat. El nom de persona *Petrés* o *Pedrés* està documentat copiosament en els textos medievals del nostre Nord, sigui en aquesta forma romànica, sigui com a *PETRASIUS* del baix llatí. *Raimon Pedrés* en un doc. de Terrassa de l'a. 1043 i una «terra de *Pedrés*» en un